

Araştırma Makalesi
Research Article

GÖÇ VE KENT: GÖÇ OLGUSUNA KOZMOPOLİTAN BİR BAKIŞ

*Alim YILMAZ**

Öz: Adalet ve toplumsal düzen kavramları, modern politik ideallerin temel konuları olmuştur. Hukukun üstünlüğü ilkesine göre, özgür ve güvenli bir toplum kurmak için adalet ve toplumsal düzene ihtiyacımız bulunmaktadır. Bu anlamda adalet ilkesinin gereği olarak mülk edinme, ifade hürriyeti, seyahat hakkı, vb. hakların güvence altına alınması için özgürlüğe ihtiyacı vardır. Göç, insani hareketin bir boyutu olarak değerlendirilmelidir. Bununla birlikte, sosyolojik bağlamdaki göç olgusunun kapsamı oldukça geniş olduğundan, bu çalışma siyasal olarak sınırları belirlenmiş bir ülkede yaşayan insanların; politik nedenler de dahil olmak üzere farklı gerekçelerle siyasal otorite tarafından kontrol edilen başka bir ülkeye gitme ve şehirde yaşama hakkını tartışmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Adalet, Kent, Sosyal Düzen, Göç, Mülteci.

IMMIGRATION AND CITY: A COSMOPOLITAN CONSIDERATION

Abstract: The notions of justice and social order has been essential topics of modern political ideals. We need justice and social order to construct a free and safe society according to the principle of the rule of law. In this sense, justice needs liberty to secure the right of property, expression of thought, right to travel, etc. Immigration is to be evaluated as an aspect of humanitarian movement. However, since the scope of the phenomenon of migration in the sociological context is quite broad, this paper aims to discuss whether certain people living in a politically determined country have the right to move another country controlled by a political authority with different justifications including political reasons and right to live in a city.

Keywords: Justice, City, Social Order, Migration, Immigrant.

I. Giriş

Adalet ve sosyal düzen kavramları, Modern Batı düşüncesinin siyasal ideallerinin temel hususlarıdır. Hukukun üstünlüğü ilkesine göre özgür ve güvenli bir toplum inşa etmek için adalet ve sosyal düzen gereklidir. Adaletin tesisi, mülkiyet hakkının muhafazası, ifade hürriyeti, seyahat hakkı gibi değerlerin güvence altına alınması için özgürlüğe ihtiyaç vardır. Ancak, günümüzde gerek Avrupa Birliği'nin gerekse Birliğin etki alanındaki ülkelerin, dünyadaki mültecilere yönelik olumsuz tutumlarına tanıklık ediyoruz (Walzer, 1983).

Mevcut durumda AB, Ortadoğu'daki iç savaştan kaynaklanan göçmen ve mülteci sorunlarının çözümüne katkıda bulunmuyor. Nitekim Suriye'de, Irak'ta ve Orta Doğu'daki farklı ülkelerde yaşayan insanlar, kendilerini güvende hissetmemekte; yaşamlarını sürdürebilmek ve iyi imkanlar elde edebilmek için,

* Doç. Dr., İstanbul Medeniyet Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü. e-mail: alimyilmaz@gmail.com
ORCID: 0000-0002-2658-0109

Geliş Tarihi: 10 Kasım 2018
Received: 10 November 2018
Kabul Tarihi: 22 Aralık 2018
Accepted: 22 December 2018

daha güvenli olarak kodladıkları Batı dünyasına göç etme çabası içine girmektedirler.

Yaşanan iç savaş koşulları, sadece siyasi, dini, sosyal ve ekonomik çatışmalarının sonucu olmadığı, aynı zamanda AB, ABD ve Rusya'nın güçlü devletlerin fiili müdahalesinden kaynaklandığı temel bir vaka olarak ortaya çıkmıştır. Bu nedenle, iç savaşların tetiklediği ama daha karmaşık sosyo-ekonomik nedenlerin sebep olduğu göç sorununa yönelik çözüm ancak söz konusu aktörlerle yapılacak iş birliği ile mümkün olacaktır.

Göç olgusunu anlamak üzere geliştirilen teorik yaklaşımlarda, belli bir ahlaki perspektif ve buna bağlı olarak da sorumluluk bağlamı oluşturmaktadır. Olgunun gerçek boyutlarıyla anlaşılması akademik yazımın konusu olmak dışında, reel politik sonuçlar yaratma kapasitesine sahiptir. Bu bakımdan konuyu araştıran bilim insanları, sorunu ideolojik perspektifleri veyahut insicamları çerçevesinde ele almaktadırlar

Bir iktisatçı, göç hadisesinin öznesi durumunda olan göçmeni, yapacağı tüketim tercihleri bakımından değerlendirebilir. Benzer şekilde bir siyaset bilimci hükümet politikaları açısından göç sorununu değerlendirme eğiliminde olacaktır. Başka bir boyutta ise ahlaki, dini ve estetik açıdan da göçün değerlendirilmesi mümkündür. Bir ressam ya da sinema sanatçısı göç hadisesinin dramını estetik bir obje olarak değerlendirebilir.

Göç olgusunu yorumlamaya yönelik teorik bakışlar, farklı düzeylerde olguyu anlaşılır kılmak gibi pozitif süreçlerin ortaya çıkmasına yol açabilirler. Bu bakımdan bireysel ya da kitlesel göç hareketlerini farklı, uyumlu ya da tamamlayıcı açıklama modelleriyle ortaya koymak mümkündür.

Bu çerçevede göçle ilgili değerlendirmeler birkaç açıdan sorgulanabilir. Teorik yaklaşımlar yaşadıkları toprakları ve kentleri terk eden insanların yaşadıkları dramın altında yatan nedenleri açıklayabilmelidir. Buna bağlı olarak, küresel iktisadi ve siyasi güç odaklarının, göçlerin yaşanmasında ne gibi etkiler yarattıkları, göç eden insanlar açısından değerlendirilmelidir. Bilimsel olgusal değerlendirmelerin bu hususta normatif yargıları içereceği de kaçınılmaz olarak ortaya çıkar.

Örneğin, sistem teorisi açıdan göçle birlikte oluşan yeni iktisadi ilişki süreçlerini anlamak mümkündür. Bu bakımdan iktisadi ve siyasal güce sahip global düzeydeki ülke ve şirketlerin göç hadisesini ücret kontrolleri açısından nasıl değerlendirdikleri dikkate değer bir husustur. Bir başka açıdan değerlendirildiğinde göçle oluşan yeni toplanma alanlarının, kendi kent imgesini ve iktisadi üretim süreçlerini şekillendirmeye başladıkları anlaşılmaktadır. Bu bağlamda ortaya çıkacak olan yeni rekabet alanları, sadece iktisadi süreçler içinde değil aynı zamanda, kültürel ve ahlaki boyutlarıyla da belirgin etkiler yaratma gücüne sahiptir (Griswold, 2008).

Ulusal ve uluslararası göç politikaları, yeni sosyal sınıfların ortaya çıkmasını sağladığı gibi; sosyal eşitsizlikleri kadın ve erkek bağlamında gündeme getirmektedir. Teorik yaklaşımlar, göç politikalarının yeni durumları nasıl şekillendirdiği hususunda yaptığı saptamalar açısından, adaletin sağlanması ya da yeniden oluşturulması için temel bir vizyon oluşturabilirler. Örneğin yapılan alan araştırmaları ve bu araştırmaların ortaya koyduğu veriler, göç sonucunda ortaya çıkan ürünlerin ve fırsatların nasıl değerlendirilmesi gerektiği konusunda ahlaki çerçeve oluşturabilir (Rawls, 1971).

Göç ve göçmen sorunu evrensel kriterlerle anlaşılabilir bir mesele gibi durmasına rağmen, yerel ve durumsal faktörlerin dikkate alınması son derece önemlidir. Örneğin, geçici işçi göçü programları oluşturmak, göçmenler açısından yaşayacakları yeni kentlere uyum sağlamaları ve kentte yaşayan mevcut sakinlerin de bu uyumun tarafı olarak değerlendirilmesini gerektirmektedir. Bu bakımdan kentte yaşama hakkı olarak da ifade edilebilecek bu tür uyum programlarını teorik düzeyde “sömürü” mekanizması olarak değerlendirmek, indirgemeci bakışın yaratacağı bir anlayış olarak açıklayıcı olmaktan ve bilimsellik kriterinden yoksun olacaktır.

Göçmenlerin insani taleplerinin iktisadi yansımaları olarak ortaya çıkacak düşük ücret politikalarının gayrı-adilliği hususu, göç olgusunda yatan özgürlük sorununu gölgelemektedir. Zira göçmene tercih hakkı sunmak daha adil bir tutum olacaktır.

Göç teorileri, bu politikaların doğasını ve göçmenlere olan etkilerini daha iyi anlamamıza yardımcı olabilir. Göçmenlerin adil muameleye tabi tutulup tutulmadıkları ve göçmen nüfusu içindeki grupların ayrımcılığa veya ırkçılığa maruz kalıp kalmadıkları hususu, göçmenlere yönelik ücret politikalarından daha önemlidir. Göçmenlere veyahut mültecilere yönelik politikalar, göç mekanizmasını entegrasyon temelinde değerlendirmedeği durumlarda ayrımcı tutumların çatışmaya dönüşmesi gibi negatif sonuçlar doğmasına yol açacaktır (Castles and Miller, 2009: 236).

II. Göç Vakasına Kozmopolitan Bakış

Göç esas olarak insani hareketlerin hususi bir vechesini oluşturur. Ancak sosyolojik manada göç olgusunun kapsamı oldukça geniş olduğundan, bu yazıda amaç sınırları siyasal olarak belirlenmiş bir ülkede yaşayan insanların, farklı gerekçelerle siyasal sınırlarla tayin edilmiş ve siyasal bir otorite tarafından kontrol altında bulundurulmuş başka bir ülkeye geçmelerini tartışmayı amaçlamaktadır.

İnsanlık tarihinin en önemli olgularından biri olan göç hadisesi, esas olarak daha iyi bir hayat arayışına tekabül etmektedir. İnsanlar bireysel ya da grup olarak belli tehlikelerden kurtulmak, daha iyi iktisadi ya da sosyal hayat şartlarını bulmak umuduyla başka ülkelere göç etmişlerdir ve göç etmeye devam etmektedirler. Örneğin 1990’larda dünya nüfusunun yaklaşık olarak yüzde ikisinin doğdukları ülkelerin dışında yaşadıkları ve bu oranın da yaklaşık olarak 130 milyon insana tekabül ettiği belirlenmiştir. Bu göçmenlerin yaklaşık olarak yüzde onu ise sığınmacı olarak kayda geçmiştir (Griswold, 2008).

Günümüzde göç hadisesi savaş, hastalık, siyasal rejimlerin baskıları ve daha iyi bir hayat sürme umuduyla, kesintisiz olarak devam etmektedir. Görece olarak daha zengin, daha özgür ve daha medeni ülkelere yönelen bu insani hareketlerin neden olduğu önemli sorunlar bulunduğu gibi, yaratmakta olduğu sosyal değişimin de daha iyi anlaşılması gerekmektedir. Örneğin 2000’lerden bu yana Orta Doğu olarak tabir edilen ve Müslüman çoğunluğun yaşadığı bölgede yoğun bir göç hareketi gözlemlenmektedir.

Özellikle Suriye, Irak, Yemen gibi yerlerde yaşanan iç savaşlar, bu ülkelerde yaşayan insanların hayatlarını sürdürmek için daha güvenilir buldukları İran, Ürdün, Lübnan ve Türkiye’ye göç ettiklerine tanık olmaktayız. Burada hususi olarak Türkiye’ye yönelen göçün altını çizmek ve Türkiye

Cumhuriyeti Devleti ve genel olarak Türk halkının göçmenler konusunda takındığı olumlu tavrı ve üstlendiği sosyal ve iktisadi maliyeti ayrıca değerlendirmek gerekmektedir (Hing, 1994).

Göçün yarattığı durumsal sorunlara rağmen, uzun vadede yarattığı ve yaratmakta olduğu pozitif değişimi vurgulamak gerekir. Örneğin Amerika Birleşik Devletleri gibi yeni dünyanın müreffeh ve terakki etmiş ülkelerin esas olarak bir göç medeniyeti olarak ortaya çıktıkları genel bir kanıdır. Amerika kıtasının sahip olduğu zenginlik, teknolojik üstünlük, askeri ve siyasal güç “göçmenler”in yarattığı bir başarı olarak okunabilir.

Şüphesiz bu olgu bir süreç sonucunda ortaya çıkmıştır ve tarihsel olarak karmaşık sorunlar yarattığı gibi, derin sosyal, siyasal, iktisadi ve entelektüel zenginliği de oluşturmuştur. Bu yönüyle bakıldığında dünya tarihinde göç olgusu ve “göçmenlerin” bir sorunun göstergesi olduğu ifade edilebilir. Ancak, göç hadisesinin nihai olarak, derin değişimlerin ve buna bağlı olarak nitelikli uygarlıkların ortaya çıkmasına yol açtığı iddia edilebilir (Pogge, 2002).

Son dönemde Türkiye, AB, ABD ve diğer ülkelerde karşılaştığımız göç ve göçmen karşıtı tutumların dayandığı temel söylem yabancı düşmanlığına dayanmakla beraber, göçmenlerin haksız rekabet yaratarak işsizliğe ve ücretlerin düşmesine neden olduğu, sosyal yapıyı bozduğu, ahlaki bozulma yarattığı, yeni sağlık sorunların oluşmasına yol açtıkları iddia edilmektedir. Oysa göç, tarihsel olarak insanlar arasındaki etkileşimin, seyahat etmenin, ticarete bulunmanın, fikirlerin karşılaşmasının altında yatan yaratıcı bir hadise olduğu kadar, temel bir özgürlük alanı olarak da anlaşılmalıdır (Timothy, 1983).

13. yüzyıl İngiltere’inde göç, temel bir hak olarak “*Magna Carta*”da şöyle ifade edilmiştir: “Tüm tüccarlar, eski ve yeni adetlere uygun olarak alışveriş yapmak üzere deniz ve kara yoluyla İngiltere’ye güvenli olarak girme ve çıkma ve burada kalma hakkına sahiptir.” (Magna Charta 41. Bölüm). Keza gerek Antik Dünyada gerekse İslam tarihinin farklı dönemlerinde serbest ticaretin yapılabilmesi için insanların göç etmesi, temel bir hak olarak tanındığı gibi ticaret kervanlarının güvenliğini sağlamak üzere önemli mekanizmaların oluşturulduğu da tarihsel bir vakadır.

Nitekim Batı dünyasının Avrupa kıtası dışında kalan en önemli ülkeleri olan Amerika Birleşik Devletleri ve Kanada gibi ülkeler esas olarak göçmenler tarafından kurulmuşlardır. Bu trendin, yani göçmen alarak ülkenin gelişimini sürekli kılma, günümüzde de devam etmektedir. Ancak özellikle politik ve güvenlik nedeniyle yaşanan kitlesel göçleri engellemeyi stratejik bir karar olarak oluşturdukları da açıkça görülmektedir.

III. Göç ve Kent

Antik Yunan ve Roma siyasal düşüncesinde, kent yaşam tarzının somut pratikleriyle oluşmuş, içinde yurttaşların amaçlarını gerçek kılmaya çalıştıkları birliği ifade eder. Bu bağlamda kent hayat tarzı sunması bakımından, yalnızca mekânsal özelliklerine bakılarak anlaşılabilir bir olgu değildir. Kent bu bakımdan organik yapı olarak da değerlendirilebilir. Kentlerin kendilerine has özellikleri bulunur. Pazar, yapı, etkileşim ve estetik gibi temel boyutlar dışında, somut moral değerlerin içinde yer aldığı kuşatıcı bir bütün olarak da yorumlanabilir. Nitekim, kentin sahipleri değiştiğinde, zamanla kentin

görünümü kadar, birlikte var olduğu temel kodları da değişime uğrar (Joseph, 1987)

Kent konusunda temel yaklaşımlardan birini sağlayan Weber, siyasal sosyoloji konusunda geliştirdiği teoriye benzer olarak kentleri de ideal tiplere ayırma eğiliminde olmuştur. Bu bakımdan kentleri “tüketici” ve “üretici” tipoloji ile açıklamaya çalışır. Bu bağlamda kentin sakinleri kent kimliğine uygun olarak aidiyet ve kimlik geliştirirler. Ortaya çıkan bu kolektif kimlik, kentin kimliği olarak da değer kazanır. Weber için kent, tıpkı Aristoteles’in polise yüklediği temel yüklerlemlerden biri gibi, insanın benliğini hedefleri doğrultusunda oluşturabileceği etos, yani yaşam dünyası, olarak varlığını inşa eder (Weber, 2010).

Bu bağlamda, doğru ve iyi yurttaş ancak doğru ve iyi kentte ortaya çıkar. Zira kent polis ya da civitas olarak siyasal toplumun içeriğini oluşturmak gibi bir güce sahiptir.

Siyasal topluluğun inşa edildiği ve inşa ettiği kent, siyasal özgürlük doktrinlerinde dile getirilen yaşama, mülkiyet ve özgürlük gibi temel moral hakların korunduğu ve somut olarak bu hakların kullanılabilirdiği kozmos olarak da düşünülebilir. Zira moral haklar, mülkiyetin korunması bakımından ancak kent kültür içinde somutlaşabilir. Nitekim bir ulusun vatandaşları için, ulusça sağlanan koruma şemsiyesi, ulusun vatandaşları olmayan mülteciler tarafından ancak kent sakini olmakla ulaşılabilir.

Vatandaşlık için gerekli olan bazı yasal zorunluluklar, kent içinde yaşamak için her zaman gerekli değildir. Bu açıdan belli etnik ya da milli kökenlere sahip olan, veyahut doğum itibariyle bir ülkenin vatandaşı olabilme kriterleri, mülteciler için dışlayıcı formlardır. Mülteci göç sonucunda kente ulaştığında, hayatın sıradan gündelik faaliyetlerini kent içinde sürdürebilir. Örneğin bu hususa dair olmak üzere Lefebvre tarafın anlatılan kent hakkı, “özgürlük, sosyalleşme ve yaşama hakkı” olarak tarif edilmektedir (Lefebvre, 2013).

Kentsel mekânın üretilmesi, kent sakinleri için haklarını kullanabilecekleri yeni alanlar olarak işlev görebilir. Zira, kent sakinleri mülteci olarak çevresel faktörlerin sağladığı hayatın maddi öğeleri tarafından dışlanabilmektedir. Burada sınıfsal ya da ilgi düzeyinde mültecilere yönelik dışlayıcı hiyerarşik yapıların oluşması ya da oluşturulması güçlü bir olasılıktır.

Göç olgusunun oluşturduğu mülteci sorunu kent bağlamında değerlendirildiğinde; kenti “toplumsal süreçlerin birleştirilmiş yapıları” olarak gören şikago Okulu ve kenti “kapalist gelişme teorileri açısından önemsiz” olarak gören klasik Marksist söylemler bakımından açıklamak oldukça sorunludur. Zira, kent sakinlerine dönüşmiş olan mültecilerin ortaya koydukları ürün, emeklerinin ve eylemlerinin ihtiyari ürünleri olarak değerlendirilmelidir.

Yapay kentler olarak değerlendirilebilecek ve mülteci ya da göçmenlerin zorunlu iskana tabi tutuldukları kamplar, örneğin özgürlük hakkının kullanılabilmesi bakımından yetersizlikler taşımaktadır. Bunun yerine bu tür kampları maddi ve sosyal nitelikleri, kent hakları olarak yeniden kurmak belli özerk alanların oluşumuna hizmet edecektir.

Kentte yaşama hakkı, kentlilerin yeniden yapılandırılmış bir vatandaşlık çerçevesi içinde yer alma potansiyeli açısından ümit verici olabilir. Bu

kapsamda mülteciler bağlamında kent olarak dizayn edilebilecek kamplar, sosyal yaşamın yeni ama geçici formu olarak da değerlendirilebilir (Nett, 1971).

Mülteci kampları, kentsel alan olarak yeniden tasarlandığında, kentte yaşama pratiği bakımından, yeni sosyal imkanların yaratılması anlamına gelecektir. Göçle oluşan yeni yaşam mekanları bu bakımdan sığınmacıyla kent imgesi arasında diyalektik etkileşim kapısını aralayacaktır.

İnsanlar neden göç ettiğine dair ortaya atılan teoriler, göç meselesine has hususların basit ve açık olarak anlaşılmasını amaçlar. Lakin göç, teorik çerçevenin sınırlarını aşan ve somut gerçeklerin çözümünü zorlaştıran daha karmaşık bir hadisedir.

Göç olgusunu açıklamaya çabalayan rekabet, neo-iktisat veya sistem teorileri genellikle iktisadi ilişkileri göç olgusunu açıklamak üzere merkeze alırlar. Dünya sistemi ölçeğinde iktisadi gelişmelerin, çıkar çatışmalarının göç üzerinde önemli etkiye sahip olduğu yadsınamaz. Ancak tarihsel ve evrensel olan göç olgusunun farklı vecheleri olduğu da açıktır.

IV. Sonuç

Teorik değerlendirmeler ışığında denebilir ki, insana has bir durum olan göç, bugün ve gelecekte sonlanmayacak temel varoluşsal bir hadisedir. Nitekim göç sistemleri teorisyenleri olguyu farklı bağlamda temel bir süreklilik olarak ele alıp değerlendirmektedirler (Joppke, 2005).

Tarihsel bir realite olan insanın göç etme eğilimi, geçmişten günümüze bir tür göç atlası yaratmıştır. Günümüzde de göçmen ağlarının oluşturduğu göç akışları güçlü olarak varlığını sürdürmektedir. Siyasi, iktisadi ve askeri müdahalede dinamikleri, kendi bağlamı içinde zorunlu göç dalgaları oluşturmaktadır. Doğudan Batıya yönelen bu tarihsel hareketlilikler, içinde yaşadığımız zaman diliminde aksini oluşturmaktadır. Zorunluluğa, gönüllülüğün de eklenildiğini, daha iyi hayat isteğinde etik özellikler göstermektedir.

Şüphesiz göç hareketliliğini durdurmak görece istikrarlı siyasal yapıların arzusu olarak ortaya çıkmaktadır. Ancak göç salt “müdahale” dinamiğinden kaynaklanmamaktadır. Bu bağlamda göç kaynaklık eden coğrafi kesitte, siyasal istikrar oluşturmak kontrolsüz göç hadiselerini engelleyebilir ancak göç hareketliliği yeni formda ortaya çıkma dinamiği gösterecektir. Zira kitlesel ya da bireysel göç, aynı zamanda ahlaki bir talep olarak da değerlendirilmelidir. Kozmik düzenin parçası olan insan, hayatını yitirmek pahasına göç fiilini işlemekten geri durmamaktadır.

Göç zorunlu olarak ortaya çıktığında beraberinde çeşitli içtimai sorunlar da getirmektedir. Çoğu zaman trajediye dönüşen kitlesel göç dalgalarının paradoksal olarak yöneldiği yer, göçün arkasında yatan sorunları müdahale dinamiğiyle yaratan dünyanın kendisi olmuştur. Gayrı adil tutumlar, büyük güçlerin haksız müdahaleleri ve yerel siyasal yapıların yaşadığı yozlaşma, göç hareketliliğini oluşturmaktadır. Ancak tarihi, coğrafyayı ve insani ilişkileri bütünüyle kontrol etme ve yönlendirme mümkün değildir. Nitekim bu imkânsızlık müdahale mantığını somut gerçekliğe dönüştüren güçlerin yaşadıkları çıkmazla somut hal almaktadır (Williams, 1973).

Başka açıdan bakıldığında göç hareketliliğinin yarattığı değişim dinamiği, kentte, iş hayatında, bilimsel ve sanatsal gibi bütün insani

etkinliklerde somut olarak gözlenebilmektedir. Bir tür trajedi olarak başlayan göç, yaratıcı sosyal süreçlerin oluşmasını da sağlamaktadır. Göçmenlerin yaratıcılığı, sadece inovasyon bağlamında ortaya çıkmaz. Göçmenler diyalektik kültürel değişimin tarafı olarak, buldukları sosyal çevreyi de yeniden şekillendirirler. Göç sadece haksız müdahalelerin yarattığı nihai sonuç olarak değerlendirilemez, zira göç hareket halindeki insanın otantik tutumu olarak da değer kazanmaktadır.

Kaynakça

- (1215). *Magna Charta-Büyük Sözleşme*. (2009). Kabalcı Yayınevi.
- Barry, B. (1973). *The Liberal Theory of Justice*. chap. 12. Oxford: Clarendon Press.
- Castles, S. & Miller, M. J. (2009). *The Age of Migration: International Population Movements in the Modern World*, Fourth Edition. New York, NY: The Guilford Press.
- Griswold, D. (2008). <https://www.libertarianism.org/encyclopedia/immigration>.
- Hing, B. O. (1994). *Making and Remaking Asian America Through Immigration Policy, 1850-1990*.
- Joppke, C. (2005). *Selecting by Origin: Ethnic Migration in the Liberal State*. Cambridge, MA: Harvard University Press.
- Joseph. (1987). "Aliens and Citizens: The Case for Open Borders." *The Review of Politics*, 49:2, 251-273.
- Lefebvre, H. (2013). *Kentsel Devrim*. (Çev. Selim Sezer). Sel Yayıncılık.
- Nett, R. (1971). "The Civil Right We Are Not Ready For: The Right of Free Movement of People on the Face of the Earth" *Ethics* (81), 212-27.
- Pogge, T. (2002). *World Poverty and Human Rights: Cosmopolitan Responsibilities and Reforms*. Cambridge: Polity Press.
- Rawls, J. (1971) *A Theory of Justice*. Cambridge: Harvard University Press.
- Walzer, M. (1983). *Spheres of Justice*. New York, NY: Basic Books and Carens.
- Weber, M. (2010). *Şehir: Modern Kentin Oluşumu*. (Çev. M. Ceylan). Yarın Yayıncılık.
- Williams, B. (1973). "A Critique of Utilitarianism," in I. I. C. Sman and Bernard Williams. *Utilitarianism": For and Against*. Cambridge: Cambridge University Press.